

Науковий стиль: дисертація, монографія, стаття, підручник, лекція, відгук, анотація; повідомлення про результати наукових досліджень; наука, техніка, освіта; монолог; характерні мовні засоби: терміни, спеціальна фразеологія, складні синтаксичні конструкції; повні речення; логічність, точність, обґрунтованість викладу.

Офіційно-діловий стиль: закон, кодекс, статут, наказ, указ, оголошення, доручення, розписка, протокол, акт, інструкція, лист тощо; регулювання офіційно-ділових стосунків; офіційно-ділові стосунки; монолог (діалог); переважають стилістично нейтральні мовні засоби: стандартна канцелярська лексика, складні речення, немає емоційно забарвлених слів, гранично точний виклад.

Публіцистичний стиль: виступ, нарис, публіцистична стаття, памфлет, фейлетон, дискусія; обговорення, відстоювання та пропаганда важливих суспільно-політичних ідей, сприяння суспільному розвитку; громадсько-політичне життя; монолог (діалог); використовуються суспільно-політична лексика, емоційно забарвлені слова, риторичні запитання, вигуки, повтори; тон мовлення пристрасний, оцінний.

Художній стиль: трагедія, комедія, драма, водевіль, роман, повість, поема, вірш, байка; різнобічний вплив на думки й почуття людей за допомогою художніх засобів; мистецтво слова; широко використовуються всі мовні засоби, увесь лексичний потенціал мови.

Епістолярний стиль: сфера використання — приватне листування. Цей стиль може бути складовою частиною інших стилів, наприклад художньої літератури, публіцистики («Послання» І. Вишенського, «Листи з хутора» П. Куліша та ін.).

Основні ознаки: наявність певної композиції: початок, що містить шанобливе звернення, головна частина, у якій розкривається зміст листа, кінцівка, де підсумовується написане, іноді постскриптим. (P. S. — приписка до закінченого листа після підпису). Основні мовні засоби — поєднання елементів художнього, публіцистичного та розмовного стилів. Сучасний епістолярний стиль став більш лаконічним (телеграфним), скоротився обсяг обов'язкових раніше вступних звертань та заключних формувань увічливості.

Конфесійний стиль: сфера використання — релігія та церква. Призначення — обслуговування релігійних потреб як окремої людини, так і всього суспільства. Конфесійний стиль утілюється в релігійних відправах, проповідях, молитвах (усна форма) й у «Біблії» та інших церковних книгах, молитовниках, требниках тощо (писемна форма).

Основні засоби: суто церковна термінологія і слова-символи, непрямої порядок слів у реченні та словосполученні, значна кількість метафор, алегорій, порівнянь, наявність архаїзмів. Конфесійний

стиль від інших стилів відрізняє небуденна урочистість, піднесеність. Застосовуються всі мовні засоби, особливо широко — слова в переносному значенні.

Робота в групах.

(Учні об'єднуються у 5 груп, кожна з яких відповідає за певний стиль мовлення.)

Завдання: 1) серед запропонованих текстів обрати той, що належить до стилю, який готує група; свою думку обґрунтувати; 2) скласти текст опрацьованого стилю.

Текст 1

Багато хто вважає, що інтелігентна людина — це людина начитана, високоосвічена (і освіта її переважно гуманітарна), вона багато подорожує, знає кілька мов.

Проте можна все це мати і не бути інтелігентом, а можна нічого цього не мати і бути все-таки внутрішньо інтелігентною людиною. Позбавте справді інтелігентну людину пам'яті. Хай вона забуде все на світі, не знатиме класиків літератури, не пам'ятатиме кращих творів мистецтва..., якщо вона зможе проїнятися красою природи, зрозуміти характер й індивідуальність іншої людини, а зрозумівши, допоможе їй не проявити брутальності, байдужості, зловтіхи, заздрості й гідно оцінить її — ось це і буде істинний інтелігент.

(За Д. Лихачовим)

Текст 2

Степ ще був оповитий синьою світанковою імлою. Першим сонну тишу його порушив пташиний гелґіт, що долинув із високості. Потім звився над житами жайвір. І знову впала на землю тиша — тепер уже неспокійна, полохлива. Згодом настали ті найчарівніші хвилини перед самим сходом сонця, які запам'ятовуються надовго. Денне світло не одразу виринуло із-за крутої гори, спершу пронизало своїм промінням видовжену хмару на обрії, виґаптувало золотом край білої хмарки серед синього неба, ніби владно подавало розкішні барвисті сигнали про свій швидкий прихід.

(За М. Нечаєм)

Текст 3

— Чого це у вас і досі хата неметена? — спитав Карпо, увійшовши в хату.

— Бо твою жінку сьогодні перелоги напали, — сказала вже сердито Кайдашиха.

— Не знаю, кого напали перелоги,— ледве обізвалась Мотря й так скрутила сорочку в руках, що вона чвакнула, ніби закричала, а бризки хлюпнули Кайдашисі в очі.

— Якого це ти нечистого так ляпаєш? Ще мало сміття в хаті, то нехай буде грязь,— крикнула Кайдашиха.— Чом ти своїй жінці нічого не скажеш? — сказала Кайдашиха до Карпа.— Хіба ти не бачиш, що вона мене не слухає та діла не робить.

— А це хіба ж не діло? Не в піжмурки ж граю,— крикнула й собі Мотря.

— Чому ти, Мотре, і досі не замела хати? — промовив Карпо до жінки.

— Не замела, бо гуляю од самої півночі. Ось уже рук і ніг не чую, так натанцювалася,— промовила Мотря.

(За І. Нечуєм-Левицьким)

Текст 4

Акт проголошення незалежності України

Виходячи із смертельної небезпеки, яка нависла була над Україною в зв'язку з державним переворотом у СРСР 19 серпня 1991 року,

— продовжуючи тисячолітню традицію державотворення в Україні,

— виходячи з правил самовизначення, передбаченого Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами,

— здійснюючи Декларацію про Державний суверенітет України, Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки урочисто

ПРОГОЛОШУЄ

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ та створення Самостійної Української держави — **УКРАЇНИ**.

Територія України є неподільною і недоторканною.

Віднині на території України мають чинність виключно Конституція і закони України.

Цей акт набирає чинності з моменту його схвалення.

*Верховна Рада України
24 серпня 1991 року*

Текст 5

Головноо5гі — слово «примат» означає «перший». Звичайно, так називають людиноподібних мавп, тобто таких тварин, які за своєю природою найближче стоять до людини. Чому ж слово «примат» інколи можна почути і тоді, коли йдеться про головоногих молюсків, тварин, на мавп зовсім не схожих, відокремлених від

них мільйонами років розвитку тваринного світу? А тому, що з усіх мешканців підводного простору головною справляють враження найбільш здатних до розумової діяльності. Ця здатність зумовлена не лише розмірами і складністю мозку, але й наявністю кінцівок, що дають змогу здійснювати складну роботу. Саме такі властивості допомогли мавпі стати предком розумної людини.

(З енциклопедії)

Робота з підручником.

(Учні виконують вправу за вибором учителя.)

III. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

Заключна бесіда.

- Які стилі мовлення ви знаєте?
- Назвіть характерні ознаки кожного зі стилів;
- Назвіть їх сфери вживання.

IV. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Записати в зошит приклади епістолярного й конфесійного стилів.

V. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Інтерактивна вправа «Мікрофон».

— Сьогодні на уроці я повторив (дізнався)...

УРОК № 2

Тема. Розвиток зв'язного мовлення. Конструювання текстів різних стилів і типів мовлення.

Мета: актуалізувати знання учнів про типи мовлення; формувати вміння конструювати тексти різних стилів і типів мовлення; розвивати здатність добирати виражальні засоби, творчу ініціативу; удосконалювати культуру усного й писемного мовлення; виховувати повагу до людської особистості.

Очікувані результати: учні вміють добирати максимально ефективні мовні засоби для конструювання текстів різних стилів і типів мовлення.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований.

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

Перевірка домашнього завдання.

Бесіда.

- Які стилі мовлення ви знаєте?
- У якій сфері життя суспільства вживаються науковий, художній, розмовний, офіційно-діловий, публіцистичний стилі?
- Яка основна форма викладу характерна для кожного із цих стилів?
- Охарактеризуйте лексику, властиву кожному зі стилів.
- Які типи мовлення вам відомі?

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

Уявіть себе випускником вищого навчального закладу з дипломом журналіста в руках. Ви хочете знайти гарну роботу, але будь-якому роботодавцю треба довести свою конкурентоздатність, показати знання. А для цього потрібно вміти й оповідання написати, і статтю в газету, і заяву для прийому на роботу. Отже, сьогодні ми будемо тренуватися складати тексти різних стилів мовлення.

III. ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ТА НАВИЧОК УЧНІВ

Слово вчителя.

Уміння складати тексти різних типів і стилів мовлення є одним з основних, що характеризують культурну, освічену людину. Не менш важливим є вміння перебудовувати тексти одного стилю в інший, складати анотації. Це свідчить про високі знання, здатність знайти вихід у різних ситуаціях.

Робота з підручником.

(Учитель може запропонувати учням ознайомитись із теоретичним матеріалом підручника.)

Завдання учням.

Доберіть до поданих речень прислів'я, що розкривають їх зміст. Визначте, до якого стилю мовлення належать подані речення, а до якого — прислів'я.

- 1) Ранкові прогулянки корисні для здоров'я.

- 2) У здорової людини хороший настрій.
- 3) Тільки здорова людина може почувати себе щасливою.
- 4) Здоров'я треба берегти змолоду.

Довідка

- 1) Зранку прогулявся — на день сили набрався.
- 2) Без здоров'я нема щастя.
- 3) Бережи одяг, доки новий, а здоров'я — доки молодий.
- 4) Як здорове тіло, то й душі мило.

Робота з текстом.

1. Розмістіть речення тексту в логічній послідовності. До якого стилю і типу мовлення належить текст?

МЕТА ЖИТТЯ

Деякі люди зробили метою і способом життя насолоди. Поїсти, попити, зірвати, понюхати й кинути квітку, навіть якщо не понюхати, то зірвати й кинути, щоб не зірвав хтось інший. Отож і спробуй подумати про мету життя. Для чого живуть? «Краще зірву я», — так вважають вони. Окремі — щось створити. Сукупно всі — так думали протягом віків — для майбутнього. Що в тому щасті вони робитимуть — нащадки не знали. Люди жили поступом, жили для тих, що прийдуть потім. Треба осушити ще оцей гектар болота, прокласти ще одну дорогу, навчити грамоти ще сотню білявих зірвіголів, і тоді наступлять суцільно щасливі дні. Робити себе кращими, тоді й світ ставатиме кращим. То, може, як казали деякі мудреці, мета в самопізнанні, самовдосконаленні?

А чи стаємо ми кращі? Рівновага у світі порушилася, й ні для чого і ніколи людям думати про вдосконалення душі, про філософію душі, зрештою, про літературу й навіть медицину. Технічні відкриття в кінцевому рахунку служать одній меті, і, мовби втікаючи від чогось, люди живуть кудцями насолодами, хвилиними втіхами. Та й хто тепер клопочеться тим?

(За Ю. Мушкетиком)

Очікувана відповідь

Деякі люди зробили метою і способом життя насолоди. Поїсти, попити, зірвати, понюхати й кинути квітку, навіть якщо не понюхати, то зірвати й кинути, щоб не зірвав хтось інший. «Краще зірву я», — так вважають вони. Отож і спробуй подумати про мету життя. Для чого живуть? Окремі — щось створити. Сукупно всі — так думали протягом віків — для майбутнього. Треба осушити ще оцей гектар болота, прокласти ще одну дорогу, навчити грамоти ще сотню білявих зірвіголів, і тоді наступлять суцільно щасливі дні. Що в тому щасті вони робитимуть — нащадки не знали. Люди жили